

CHARAKTERISTIKA KRAJE

Liberecký kraj je tvořen okresy Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec, Semily a od 1. 1. 2003 se na jeho území nachází 10 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (obce III. stupně) a v rámci nich 21 územních obvodů pověřených obcí (obce II. stupně).

Kraj se rozprostírá na severu České republiky. Území zahrnuje sever České kotliny, Jizerské hory, západní Krkonoše s Krkonošským podhůřím a východní část Lužických hor. Svým severním okrajem tvoří v délce 24,1 km státní hranici se Spolkovou republikou Německo, na kterou navazuje 133,5 km dlouhá hranice s Polskem. Východní část kraje sousedí s Královéhradeckým krajem, na jihu přiléhá ke Středočeskému kraji a na západě ke kraji Ústeckému.

Liberecký kraj tvoří pouze 4,0 % území celé České republiky. S výjimkou hlavního města Prahy je kraj se svými 3 163 km² nejmenším v republice. Zemědělská půda zaujímá 44,0 % rozlohy kraje, podíl orné půdy na celkové rozloze (19,2 %) je hluboko pod celostátním průměrem. Naopak výrazně vysoký podíl území kraje představuje lesní půda (44,8 %).

Celý kraj je převážně hornatý. Jeho výšková členitost odpovídá charakteristikám pahorkatiny. Nejvyšším bodem kraje je 1 435 m vysoký vrchol Kotel nad Rokytnicí nad Jizerou v okrese Semily, nejnižší bod 208 m n. m. leží v okrese Liberec v místě, kde řeka Smědá opouští území České republiky. Nejznámějším vrcholem kraje je Ještěd, který je se svými 1 012 m nejvyšším vrcholem Ještědského hřebenu. Klima v severovýchodní části kraje (Jizerské hory, Krkonoše a podhůří) spadá do lehce chladné oblasti. Západní a jihozápadní část má podmínky mírně teplé oblasti. Vody jsou z území kraje odváděny do tří řek a dvou moří. Západ kraje tvoří povodí Ploučnice, východ kraje leží v povodí Jizery, přičemž obě řeky se vlévají do Labe, a sever se nachází v povodí Lužické Nisy, respektive Odry. Zásoby podzemních vod se nacházejí převážně při jižní hranici kraje, na severovýchodě je chráněná oblast přirozené akumulace povrchových vod. V kraji jsou rovněž prameny minerálních vod a léčivé rašeliny.

Území Libereckého kraje náleží z přírodovědeckého hlediska k vysoce významným regionům a vyznačuje se velkou pestrostí přírodních ekosystémů, vysokou koncentrací chráněných území a botanicky a zoologicky významných lokalit. V kraji se nachází Krkonošský národní park, 5 chráněných krajinných oblastí (Jizerské hory, Lužické hory, České středohoří, Kokořínsko – Máchův kraj a Český ráj), dále 8 národních přírodních rezervací, 9 národních přírodních památek, 36 přírodních rezervací a 73 přírodních památek.

V surovinové základně Libereckého kraje dominují kvalitní sklářské a slévárenské písky, významný je také výskyt nízkoobsahových uranových rud, jejichž těžba však byla utlumena. Pro kraj byla charakteristická také těžba a zpracování dekoračních a stavebních kamenů (např. liberecká žula, železnobrodské pokrývačské břidlice, kvalitní čediče a křemence aj.). V současné době je lomová činnost zaměřena na těžbu písků, štěrkopísků a drceného kameniva. Do okresu Semily zasahují zásoby černého uhlí z podkrkonošské pánve.

Ke konci roku 2024 měl Liberecký kraj celkem 449 494 obyvatel (4,1 % z České republiky) a podle tohoto ukazatele je tak druhý nejmenší. Průměrná hustota 142,1 obyvatel na km² převyšuje republikový průměr. Nejvyšší koncentrace obyvatel je v okresech Jablonec nad Nisou (212,0 obyvatel na km²) a Liberec (182,9 obyvatel na km²). K 31. 12. 2024 bylo na území kraje 215 obcí a průměrná rozloha obce činila 14,7 km². Podíl městského obyvatelstva činil 76,7 %. Méně urbanizován je pouze okres Semily, kde ve městech bydlelo pouze 55,5 % obyvatel. Se 108 090 obyvateli je hlavním centrem kraje Liberec, druhým největším městem je Jablonec nad Nisou s 46 209 obyvateli.

Obyvatelé Libereckého kraje mají průměrný věk 43,2 let, což je pouze o 0,1 více, než je republikový průměr. Věková skladba obyvatel je v jednotlivých oblastech kraje značně rozdílná. Zatímco na Českolipsku a Liberecku patří populace k nejmladším v republice, naopak na Jilemnicku a Tanvaldsku je jednou z nejstarších.

Liberecký kraj má stále převážně průmyslový charakter. V průběhu dvaceti let tradiční textilní průmysl ztratil své dominantní postavení, hospodářská recese z konce roku 2008 oslabil průmysl skla a bižuterie, který se zase jistě dostává nahoru. Převažující zpracovatelský průmysl je zaměřen na výrobu automobilů a výrobu pryžových a plastových výrobků. V zemědělství, které je pouze doplňkovým odvětvím, jsou hlavními plodinami obiloviny a píce v návaznosti na chov skotu. Nezanedbatelnou součástí ekonomiky Libereckého kraje je cestovní ruch.

Hrubý domácí produkt na obyvatele v Libereckém kraji v roce 2023 vykazoval 72,8 % průměrné úrovně hrubého domácího produktu na obyvatele České republiky, na celkovém HDP České republiky se kraj podílel 3,0 %.

Podíl nezaměstnaných osob vypočtený z podkladů Ministerstva práce a sociálních věcí ČR k 31. 12. 2024 v Libereckém kraji činil 4,46 %, tj. 5. nejvyšší hodnota v rámci mezikrajského srovnání.

Školství reprezentuje síť základních a středních škol. Pro Liberecký kraj je typické silné zastoupení středních uměleckých škol nadregionálního významu. Jedná se především o střední uměleckoprůmyslové školy sklářské a bižuterní. Vysoké školství je zastoupeno Technickou univerzitou v Liberci.

Základní zdravotnickou péči zajišťuje síť ambulantních zařízení a lékáren. Akutní, následná a rehabilitační péče je zabezpečena sítí 9 nemocnic. Nejvýznamnějším zdravotnickým zařízením Libereckého kraje je Krajská nemocnice Liberec. Zařízením nadregionální zdravotní péče je Ústav chirurgie ruky a plastické chirurgie ve Vysokém nad Jizerou. V Libereckém kraji jsou dvě lázeňská střediska (Lázně Libverda, Lázně Kundratice), kde se léčí choroby pohybového ústrojí, srdce, krevního oběhu a revmatismus.

Sociální činnost je zaměřena z velké části na péči o seniory, o ty je postaráno sítí domovů pro seniory a domů s pečovatelskou službou. Významné postavení v oblasti sociální péče pro mládež v Libereckém kraji zaujímá Jedličkův ústav. Soustavu zařízení sociální péče (sociálních služeb) dále dotváří také řada azylových zařízení a krizových center zaměřených na léčbu a prevenci závislostí.

Liberecký kraj má bohatou kulturně historickou tradici, která se odráží ve velkém množství stavebních a historických památek i kulturních zařízení. K institucím nadregionálního významu patří především Severočeské muzeum v Liberci, Oblastní galerie v Liberci a Krajská vědecká knihovna v Liberci. Významnými kulturními institucemi jsou dále Divadlo F. X. Šaldy se scénou Malého divadla a Naivní divadlo v Liberci, Zoologická a Botanická zahrada v Liberci. Mezi kulturní zařízení regionálního významu patří řada muzeí a galerií v různých částech kraje. V návaznosti na tradici skla a bižuterie této oblasti se návštěvníkům nabízí např. sklářská muzea v Novém Boru, Kamenickém Šenově a Železném Brodě či Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou. Muzeum Českého ráje v Turnově vlastní sbírky z oblasti geologie, mineralogie a dokumentace zlatnictví a šperkařství, které jsou jedinečné nejen v rámci České republiky, ale i Evropy. Rozsáhlé sbírky nejruznější hasičské techniky nabízejí muzea v Novém Oldřichově a Chrastavě.

Území Libereckého kraje je rovněž známou oblastí z hlediska cestovního ruchu. Výjimečná krajina, přírodní útvary a pozoruhodnosti, kulturně historické památky regionu se stávají cílem tuzemských i zahraničních návštěvníků. V kraji je několik specifických území (Krkonosé – západní část, Jizerské hory, Turnovsko – Český ráj, Doksy a okolí, Lužické hory, Podkrkonoší), které mají silně rozvinuté aktivity spojené s cestovním ruchem. K historicky cenným objektům s vysokou návštěvností patří hrady a zámky (Bezděz, Zákupy, Sloup, Lemberk, Frýdlant, Sychrov, Grabštejn, Frýdštejn, Hrubý Rohozec, Trosky, Valdštejn) a řada církevních objektů (bazilika sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí nebo poutní kostel Navštívení Panny Marie v Hejnicích). Krajinu obohacují mnohé vodní plochy, z nichž nejznámější je Máchovo jezero. Rozvoji cestovního ruchu napomáhají silniční a železniční hraniční přechody i množství přechodů pro pěší v rámci malého pohraničního styku.

Na území Libereckého kraje působí Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, nejstarší uskupení tohoto druhu na českém území. Je euroregionem tří hraničních oblastí nacházejících se na území, kde se stýkají hranice České republiky, Spolkové republiky Německo a Polské republiky.